

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТУ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ)

ВАСИЛЕНКО Віктор Михайлович - доктор юридичних наук, доцент,
перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9313-861X>

E-mail: vasylenko_viktor@ukr.net

МУЗИЧУК Олександр Миколайович - доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України, проректор Харківського національного університету
внутрішніх справ

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-8367-2504>

E-mail: o.muzychuk23@gmail.com

НЕВЯДОВСЬКИЙ Владислав Олегович - доктор юридичних наук,
доцент, учений секретар секретаріату Вченої ради Харківського національного
університету внутрішніх справ

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-3107-1464>

E-mail: vladon2309@gmail.com

УДК 351.74(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2024.1.30>

У статті наголошено на тому, що безпека на автомобільному транспорті загального користування в умовах воєнного стану стає принципово важливим об'єктом нагляду і контролю з огляду на підвищення значущості автомобільних перевезень через відсутність авіаційного сполучення в Україні та зростання пасажиропотоку в умовах війни.

Зазначено, що першою особливістю забезпечення безпеки на автомобільному транспорті загального користування як об'єкту державного нагляду (контролю) виступає тісний взаємозв'язок із забезпеченням національної безпеки держави. Від ефективного державного нагляду (контролю) за станом дорожнього покриття, недопущенням перевищення ваги транспортного засобу, перевезення габаритного вантажу напрямку залежить підтримання обороноздатності держави в умовах російсько-української війни.

Акцентовано увагу на тому, що особливістю безпеки на автомобільному транспорті загального користування є її єдність з енергетичною безпекою держави, адже своєчасне

доставлення палива тісно пов'язане із забезпеченням транспортної безпеки та якістю дорожнього покриття.

Обґрунтовано, що в умовах ринкової економіки фундаментальною особливістю безпеки на автомобільному транспорті загального користування є першочерговість забезпечення фінансової безпеки в ході належного фінансування державних проєктів у сфері транспортної інфраструктури, впровадження міжнародних стандартів закупівель, уніфікації тендерних вимог та забезпечення фінансової прозорості.

Наголошено, що ще однією особливістю безпеки на автомобільному транспорті загального користування є її нерозривний зв'язок з екологічною безпекою. При цьому в контексті екологічної безпеки варто враховувати вплив автомобільного транспорту загального користування на забруднення повітря, викиди парникових газів та рівень шуму в населених пунктах.

Ключові слова: безпека, автомобільний транспорт загального користування, державний нагляд, контроль, особливості.

Постановка проблеми

Сутнісні зміни у технологіях, комерційних структурах і соціальних практиках наразі проникають в автомобільну систему. Ці зміни можуть у своїй сукупності призвести до суттєвої перебудови того, як суспільство заправляє, володіє та використовує свої автомобілі. Однак досягненню сталого переходу автомобільної системи, ймовірно, буде перешкоджати низка інституційних, соціальних і фізичних перешкод, які можуть обмежити розвиток системи [1, с. 493]. Транспорт становить значну загрозу для довгострокового сталого розвитку та є одним із споживачів кінцевої енергії, що швидко зростає, і джерелом викидів парникових газів. Крім того, транспорт значною мірою залежить від нафти, обмеженого ресурсу, який також пов'язаний з геополітичними ризиками для безпеки постачання. Так, загрози глобальному навколишньому середовищу та обмежена доступність ресурсів вимагають більш ретельного вивчення можливих шляхів до побудови сталої транспортної системи [2, с. 607].

Стан дослідження теми

У вітчизняній науковій думці окремим проблемним аспектам державного нагляду та контролю присвячували дослідження такі провідні вітчизняні науковці, як В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк, В. Т. Білоус, К. Л. Бугайчук, С. С. Вітвіцький, В. М. Гаращук, С. М. Гусаров, О. В. Зайчук, Д. П. Калаянов, С. В. Ківалов, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, Р. В. Миронюк, Л. В. Могілевський, О. А. Моргунов, О. М. Рєзнік, О. Ю. Салманова та інші науковці. Водночас автомобільний транспорт постійно вдосконалюється, втілюючи в собі новітні технологічні та цифрові рішення, що актуалізує необхідність подальших наукових пошуків у сфері осмислення всіх нових особливостей забезпечення транспортної безпеки у сучасній державі.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в тому, щоб встановити сутність та особливості забезпечення безпеки на автомобільному транспорті загального користування як об'єкту держав-

ного нагляду (контролю). Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: з'ясувати зміст категорії «об'єкт нагляду (контролю)»; визначити сутність автомобільного транспорту загального користування на основі аналізу основних тенденцій розвитку автомобільної системи; встановити особливості забезпечення безпеки на автомобільному транспорті загального користування як об'єкту державного нагляду (контролю).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому втілений комплексний та міждисциплінарний авторський підхід до виокремлення та подальшого розгляду під новітнім кутом окремих особливостей забезпечення безпеки на автомобільному транспорті загального користування як об'єкту державного нагляду (контролю).

Виклад основного матеріалу

Безпека на автомобільному транспорті загального користування в умовах воєнного стану стає принципово важливим об'єктом нагляду і контролю з огляду на підвищення значущості автомобільних перевезень через відсутність авіаційного сполучення в Україні та зростання пасажиропотоку в умовах війни.

Є. В. Курінний під об'єктом права розуміє «сукупність різноманітних суспільних потреб та інтересів, реалізація яких забезпечується правовою регламентацією і відбувається у форматі відповідних видів владної діяльності» [3, с. 114].

О. М. Тарканій переконаний, що «об'єктами контролю є: місія, цілі й стратегія підприємства, виконання виробничих процесів, діяльність структурних підрозділів та окремих виконавців. Правильний вибір об'єктів контролю становить одну з найважливіших складових процесу розвитку та удосконалення системи управління підприємства» [4].

Сутність автомобільного транспорту загального користування багато в чому походить від основних тенденцій розвитку автомобільної системи.

Аналізуючи зарубіжні дослідження, слід звернути увагу на те, що існує загальний

консенсус щодо того, що володіння приватним автомобілем є значною перешкодою для змін транспортної системи, зокрема щодо травм, простору, забруднювачів повітря або викидів парникових газів. Спостережувані зміни в характеристиках автомобілів також свідчать про те, що система стає менш стійкою, враховуючи тенденції до більших автомобілів із більшою масою та потужністю [5, с. 156].

К. Hosseini та А. Stefanies розглядають сучасну автомобільну систему крізь призму зосередження на інклюзивних стратегіях, таких як підтримка громадського транспорту, спільної мобільності та активних способів пересування, що покликано задовольнити основні потреби людей та урядові кліматичні цілі [6].

Водночас варто звернути увагу на те, що незважаючи на значну шкоду, яку завдають автомобілі, уряди, корпорації та окремі особи продовжують сприяти цьому, розширюючи дороги, виробляючи більші транспортні засоби та субсидуючи паркування, електромобілі та видобуток ресурсів. Науковці виокремлюють такі категорії негативних наслідків використання автомобіля, як насильство, погане здоров'я, соціальна несправедливість і шкода навколишньому середовищу. Науковці звертають увагу на те, що з моменту свого винаходу автомобілі вбили 60–80 мільйонів людей, отримали травми щонайменше 2 мільярди людей. В даний час 1 з 34 смертей спричинена автотранспортом. Автомобілі загострили соціальну нерівність і завдали шкоди екосистемам у кожному глобальному регіоні, включно з віддаленими місцями, вільними від автомобілів. Хоча деякі люди отримують користь від автомобіля, майже всі - незалежно від того, їздять вони чи ні - зазнають від нього шкоди [7].

Очевидно, що розуміння безпеки на автомобільному транспорті загального користування є органічно взаємопов'язаним з розумінням безпеки як такої. Окремі вітчизняні науковці акцентують увагу на тому, що вибір конкретних аспектів безпеки людини та ракурс їх розгляду залежать від системи, до якої входить людина, наприклад, системи «людина - природа», «людина - виробни-

цтво», «людина - техніка», а також соціальної системи «людина - людина», «людина - суспільство», «людина - держава». Науковці виокремлюють три фактори, що визначають безпеку людини: людський фактор, екологічний фактор і фактор безпеки [8, с. 180]. Головним елементом безпеки будь-якої соціальної системи в епоху постмодернізму науковці вважають особистість. У цьому випадку необхідно говорити про цілісність розвитку особистісних сфер як показників стійкості до різноманітних впливів ззовні та власного негативного досвіду в епоху постмодернізму [8, с. 194].

Проте особистість є далеко не єдиним елементом безпеки. Специфічний характер функціонування елементів безпеки передбачає систему особливостей забезпечення безпеки, у тому числі і на автомобільному транспорті загального користування як об'єкті державного нагляду (контролю).

Першою такою особливістю в умовах воєнного стану виступає тісний взаємозв'язок із забезпеченням національної безпеки держави. Є. Гетьман, Є. Кобрусєва та О. Джафарова зазначають, що до основних органів, які забезпечують національну безпеку держави, належать, насамперед, збройні сили країни та всі силові структури держави. Усі вони мають головне завдання, покладене на них державою, – забезпечення високого рівня захисту національних інтересів, у контексті якого створюються належні умови для стабільного розвитку кожної особистості, суспільства та держави [9, с. 177]. Водночас від ефективного державного нагляду (контролю) за станом дорожнього покриття, недопущенням перевищення ваги транспортного засобу, перевезення габаритного вантажу напряму залежить швидке та безпечне доставлення зброї та боєприпасів на передову, своєчасне вивезення поранених військовослужбовців до лікувальних закладів, що є принципово важливим для підтримання обороноздатності держави в умовах російсько-української війни.

Ще однією особливістю безпеки на автомобільному транспорті загального користування як об'єкту державного нагляду (контролю) є її єдність з енергетичною безпекою держави. Подібна залежність

набуває принципової важливості в умовах постійних терористичних обстрілів державою-агресором об'єктів критичної енергетичної інфраструктури України. Окремі вітчизняні дослідники даної проблематики переконані, що питання раціонального використання джерел енергії, підвищення енергоефективності та безпеки є передумовою гармонійного економічного та соціального прогресу країни XXI століття. Забезпечення всіх сфер народного господарства різними видами енергії та палива є одним із найважливіших завдань системи господарювання, економічної політики країни, основною умовою її успішного та гармонійного розвитку. Отже, існує визначення поняття глобальної енергетичної безпеки, яке є комплексним поняттям, що означає не лише надійне забезпечення світової економіки різними видами енергії за помірними цінами з мінімальними втратами для навколишнього середовища, а й безпека світової спільноти та всіх її членів від можливих ризиків і загроз політичній стабільності у світі [10, с. 329-330]. Так, в умовах відсутності авіаційного сполучення в Україні своєчасне доставлення палива тісно пов'язане із забезпеченням транспортної безпеки та якістю дорожнього покриття.

Водночас в умовах ринкової економіки фундаментальною особливістю безпеки на автомобільному транспорті загального користування є першочерговість забезпечення фінансової безпеки як здатності держави адекватно та негайно реагувати на внутрішні та зовнішні негативні фінансові впливи в мирний час та в надзвичайних ситуаціях, зокрема в умовах гібридної війни. Складовими фінансової безпеки держави є банківська, боргова, бюджетна, валютна та грошово-кредитна безпека. Загрозами фінансовій безпеці держав у сучасних умовах є корупція, фінансово-економічна злочинність, гібридна війна, фіскальна децентралізація та відсутність стратегії захисту фінансово-економічних інтересів держави [11, с. 843]. Глибоко переконані, що безпека на автомобільному транспорті загального користування неможлива без належного фінансування

державних проєктів у сфері транспортної інфраструктури, впровадження міжнародних стандартів закупівель, уніфікації тендерних вимог та забезпечення фінансової прозорості.

Не меш важливою особливістю безпеки на автомобільному транспорті загального користування як об'єкту державного нагляду (контролю), що актуалізується у світлі орієнтації на неї міжнародного співтовариства, є нерозривний зв'язок з екологічною безпекою як захистом навколишнього середовища від стрімкої індустріалізації та урбанізації, зростання населення планети, економічного розвитку, зростання потреб людини в природних ресурсах. Сьогодні екологічна безпека є важливою складовою національної безпеки держави як фінансової, військової тощо. Кожна держава згідно з міжнародними документами має суверенне право самостійно визначати та реалізовувати екологічну політику та політику розвитку, а також несе відповідальність за те, щоб діяльність під її юрисдикцією або контролем не завдала шкоди навколишньому середовищу інших держав або територій за межами її юрисдикції [12, с. 804]. Автомобільний транспорт, незважаючи на цілий комплекс суспільно-важливих завдань та функцій у повсякденному житті сучасної людини, не може при цьому становити загрозу для навколишнього середовища. При цьому в контексті екологічної безпеки варто враховувати вплив автомобільного транспорту загального користування на забруднення повітря, викиди парникових газів та рівень шуму в населених пунктах.

Висновки

Підсумовуючи вищевикладене, можна дійти до висновку, що безпека на автомобільному транспорті загального користування в умовах воєнного стану стає принципово важливим об'єктом нагляду і контролю з огляду на відсутність авіаційного сполучення в Україні та зростання пасажиропотоку в умовах війни.

Специфічний характер функціонування елементів безпеки передбачає систему особливостей забезпечення безпеки, у тому числі і на автомобільному транспорті загаль-

ного користування як об'єкті державного нагляду (контролю).

Першою такою особливістю в умовах воєнного стану виступає тісний взаємозв'язок із забезпеченням національної безпеки держави. Від ефективного державного нагляду (контролю) за станом дорожнього покриття, недопущенням перевищення ваги транспортного засобу, перевезення габаритного вантажу напряму залежить підтримання обороноздатності держави в умовах російсько-української війни.

Ще однією особливістю безпеки на автомобільному транспорті загального користування є її єдність з енергетичною безпекою держави, адже своєчасне доставлення палива тісно пов'язане із забезпеченням транспортної безпеки та якістю дорожнього покриття.

В умовах ринкової економіки фундаментальною особливістю безпеки на автомобільному транспорті загального користування є першочерговість забезпечення фінансової безпеки в ході належного фінансування державних проєктів у сфері транспортної інфраструктури, впровадження міжнародних стандартів закупівель, уніфікації тендерних вимог та забезпечення фінансової прозорості.

Не меш важливою особливістю безпеки на автомобільному транспорті загального користування є її нерозривний зв'язок з екологічною безпекою. При цьому в контексті екологічної безпеки варто враховувати вплив автомобільного транспорту загального користування на забруднення повітря, викиди парникових газів та рівень шуму в населених пунктах.

Література

1. Morton C., Budd T., Harrison G., Mattioli G. Exploring the expectations of transport professionals concerning the future automobile system: Visions, challenges, and transitions. *International Journal of Sustainable Transportation*. 2017. № 11 (7). Pp. 493-506.
2. Turton H. Sustainable global automobile transport in the 21st century: An integrated scenario analysis. *Technological Forecasting and Social Change*. 2006. № 73 (6). Pp. 607-629.
3. Курінний Є. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2004. 238 с.
4. Тарканій О. М. Об'єкти контрольної діяльності та проблеми їх класифікації. *Ефективна економіка*. 2012. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1671>.
5. Humpe A., Gössling S., Haustein S. Car careers: A socio-psychological evaluation of aspirational automobile ownership. *Transportation Research*. 2022. № 164. Pp. 156-166.
6. Hosseini K., Stefaniec A. A wolf in sheep's clothing: Exposing the structural violence of private electric automobility. *Energy Research & Social Science*. 2023. № 99. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214629623001123>.
7. Miner P., Smith B., Jani A., McNeill G., Gathorne-Hardy A. Car harm: A global review of automobility's harm to people and the environment. *Journal of Transport Geography*. 2024. № 115. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0966692324000267>.
8. Lazorko O., Dzhahupov H., Abramciow R., Symonenko S., Hrek O., Kostieva T. The phenomenon of security within the socio-psychological knowledge in the era of post-modernism. *Postmodern openings*. 2022. № 13 (3). Pp. 180-200.
9. Hetman Y., Kobrusieva Y., Dzhafarova O. Administrative and legal regulation of the national security system of Ukraine. *Journal of law and political sciences*. 2022. № 30 (1). Pp. 167-180.
10. Samoilenko V., Kopytsia I., Belevtseva V., Skulysh Y., Shumilo O. Conceptual basis of national energy security against the backdrop of global challenges. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2020. № 10 (1). Pp. 329-343.
11. Reznik O., Getmanets O., Kovalchuk A., Nastyuk V., Andriichenko N. Financial security of the state. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2020. № 9 (3). Pp. 843-852.
12. Bezpalova O., Onopriienko S., Tarasov S., Zavalna Z., Starynskyi M. State environmental security in national and globalization aspects. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2020. № 9 (3). Pp. 797-806.

**THE ESSENCE AND
CHARACTERISTICS OF ENSURING
SAFETY IN PUBLIC ROAD TRANSPORT
AS AN OBJECT OF STATE SUPERVISION
(CONTROL)**

The article emphasizes that the safety of public road transport in the conditions of martial law becomes a fundamentally important object of supervision and control in view of the increase in the importance of road transport due to the lack of air traffic in Ukraine and the growth of passenger traffic in the conditions of war.

It is noted that the first feature of ensuring safety on public road transport as an object of state supervision (control) is a close relationship with ensuring the national security of the state. Maintaining the state's defense capability in the conditions of the Russian-Ukrainian war directly depends on effective state supervision (control) over the condition of the road surface, prevention of exceeding the weight of the vehicle, transportation of oversized cargo.

Attention is focused on the fact that a feature of safety on public road transport is its unity with the energy security of the state, because the timely delivery of fuel is closely related to ensuring transport safety and the quality of the road surface.

It is substantiated that in the conditions of a market economy, the fundamental feature of safety on public road transport is the priority of ensuring financial security in the course of proper financing of state projects in the field of transport infrastructure, implementation of international procurement standards, unification of tender requirements and ensuring financial transparency.

It was emphasized that another feature of safety on public road transport is its inextricable connection with environmental safety. At the same time, in the context of environmental safety, it is worth considering the impact of public road transport on air pollution, greenhouse gas emissions, and the noise level in populated areas.

Key words: security, public road transport, state supervision, control, features.